

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку
із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор

Виконала: здобувач освіти групи СОМ(д)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Суліма Євгенія Володимирівна
Керівник: Позднякова О. Л.
Рецензент: Ніколенко Л. М.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя

2025 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 72 с., 15 рис., 59 джерел, 7 додатків.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці розвитку зв'язного монологічного мовлення молодших школярів із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор.

Об'єкт дослідження: зв'язне монологічне мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження: розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація; емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний етап), комплексне діагностування на основі застосування модифікованої методики С. Максименко «Володіння зв'язним мовленням», методики В. Макарової «Обстеження зв'язного мовлення», методики С. Максименко «Діагностика рівнів засвоєння зв'язного монологічного мовлення»; статистичні: якісний та кількісний аналіз емпіричних показників.

На сучасному етапі лінгвістика та лінгводидактика досліджують поняття зв'язного мовлення у двох основних напрямках: як процес створення зв'язних висловлювань та як результат цього процесу. Вчені довели, що зв'язне монологічне мовлення має значний вплив на соціальну роль дитини із затримкою психічного розвитку, тому розглядання проблеми його формування є принципово важливим аспектом сучасної педагогіки.

ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ, ЗВ'ЯЗНЕ МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ, МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК, МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, ДИДАКТИЧНІ ІГРИ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток особистості відбувається через складний процес поступових змін, коли біологічний індивід перетворюється в унікальну особистість. Мовлення відіграє важливу роль у будівництві взаємозв'язків у суспільстві, а без нього існування індивіда неможливе.

Особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення можуть ускладнити безпосереднє спілкування дитини із затримкою психічного розвитку з оточуючими. Часто діти, усвідомивши труднощі у комунікації, реагують на них негативно: вони можуть відчувати себе неповноцінними, боятися висловлювати свої думки та переживати страх не бути зрозумілими.

У сучасних логопедичних дослідженнях велике значення приділяється проблемі зв'язного монологічного мовлення, його формуванню та діагностиці. Про особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей з нормотиповим розвитком присвячено роботи таких вчених: Ф. Бацевич, М. Вашуленко, Н. Герета, Ю. Гільбух, А. Гончаренко, С. Дубовик, С. Караман, Г. Коваль, О. Пенькова; вчення про особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей із затримкою психічного розвитку висвітлювали науковці: І. Марченко, Н. Пахомова, Л. Потапова, О. Смоліна; методики дослідження розвитку зв'язного монологічного мовлення пропонують такі автори: С. Максименко і В. Макарова.

Останнім часом ми спостерігаємо зростання кількості дітей із затримкою психічного розвитку, у яких помічаємо труднощі у розвитку зв'язного монологічного мовлення. Це вимагає більшої уваги до цього питання, оскільки своєчасне втручання і діагностика є критично важливими для корекції. Наше дослідження актуальне через наявність чіткої потреби у формуванні та розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку. Подальше дослідження цієї

проблеми може призвести до вдосконалення методів і підходів до корекційно-розвивальної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці програми розвитку зв'язного монологічного мовлення молодших школярів із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор.

Об'єкт дослідження: зв'язне монологічне мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження: розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор.

Для дослідження поставленої мети треба виконати завдання:

1. Проаналізувати наукові джерела щодо розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку з нормотиповим розвитком та із затримкою психічного розвитку.

2. Схарактеризувати корекційно-розвивальну роботу з розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку

3. Діагностувати стан розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку та проаналізувати результати діагностики.

4. Розробити програму розвитку зв'язного монологічного мовлення для дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор та експериментально перевірити її ефективність.

Методи дослідження:

– теоретичні: вивчення й аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація;

– емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), комплексне діагностування на основі застосування модифікованої методики С. Максименко «Володіння зв'язним

мовленням», методики В. Макарової «Обстеження зв'язного мовлення», методики С. Максименко «Діагностика рівнів засвоєння зв'язного монологічного мовлення»;

- статистичні: якісний та кількісний аналіз емпіричних показників.

Методологічне підґрунтя:

- вчення про особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей з нормотиповим розвитком (Ф. Бацевич, М. Вашуленко, Н. Герета, Ю. Гільбух, А. Гончаренко, С. Дубовик, С. Караман, Г. Коваль, О. Пенькова);

- вчення про спотворений розвиток (В. Войтко, В. Лебединський, О. Смоліна, Д. Шульженко);

- вчення про особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей із затримкою психічного розвитку (І. Марченко, Н. Пахомова, Л. Потапова, О. Смоліна).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи представлено на Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта сьогодення: життєтворчість як основа національного відродження та єдності», 17 жовтня 2024. м. Запоріжжя. Тема доповіді: «Дидактична гра в корекційно-розвивальній роботі з розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку».

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що проаналізовано наукові джерела щодо розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку з нормотиповим розвитком та із затримкою психічного розвитку та схарактеризовано корекційно-розвивальну роботу з розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Практичне значення роботи полягає у тому, що розроблено та запропоновано вправи та ігри як діагностичний інструментарій зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку, програму розвитку зв'язного монологічного мовлення у

дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку, які можна використовувати у роботі спеціальних педагогів початкової школи.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг складає 72 сторінки.

ВИСНОВКИ

Аналіз літературних джерел та проведене емпіричне дослідження дозволили зробити наступні висновки.

1. Проаналізовано наукові джерела щодо розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку з нормотиповим розвитком та із затримкою психічного розвитку та досліджено роль дидактичних ігор в корекційно-розвивальній роботі з розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

2. Досліджено, що процес навчання дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в ігровій формі потребує чітко визначених правил, послідовності дій та навчально-виховних завдань. Основою гри є безпосередні ігрові дії, а результатом стає фінал, який дитина сприймає як досягнення, що приносить їй радість. Для педагога результат гри виявляється в оцінці розвитку зв'язного монологічного мовлення, засвоєння знань, успіхів у розумовій діяльності та створенні гармонійних взаємин з іншими. Ігрова форма навчання сприяє більш ефективному й продуктивному засвоєнню навичок. Перехід від ситуативного до монологічного мовлення в ігрових ситуаціях відображає не тільки новий етап мовленнєвого розвитку, а й прогрес у пізнавальних процесах дитини. Діти молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку часто стикаються з труднощами при створенні розгорнутих висловлювань через недорозвинену пізнавальну діяльність і незрілість мислительних операцій. Тому ігрова форма навчання є надзвичайно важливою, адже в грі діти відчувають себе більш впевненими, мотивованими та відкритими до нового.

3. В межах дослідження проведено педагогічний експеримент. Результати констатувального етапу експерименту демонструють, що рівень розвитку зв'язного монологічного мовлення у першокласників із затримкою

психічного розвитку в ЕГ та КГ переважно знаходиться на низькому та середньому рівнях. Це вказує на необхідність розробки та впровадження спеціальної корекційно-розвивальної програми, спрямованої на подолання мовленнєвих труднощів і розвиток монологічного мовлення. Така програма є доцільною, оскільки дозволить врахувати індивідуальні потреби учнів, підвищити ефективність мовленнєвої роботи в обох закладах освіти та забезпечити більш успішну мовленнєву адаптацію дітей у навчальному середовищі.

4. У процесі формувального етапу педагогічного експерименту в освітній процес експериментальної групи протягом чотирьох тижнів було впроваджено авторську програму розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор.

Впровадження дидактичних ігор в освітній процес та підвищує ефективність розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку. Використання дидактичних ігор сприяють розвитку: зв'язного монологічного мовлення, активізацію лексичного запасу, навичок слухання і розуміння, формування соціальних навичок, підвищенню мотивації до навчання, креативності, удосконаленню артикуляційних навичок.

Експериментально перевірено ефективність використання програми розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор. Здійснивши порівняльний аналіз результатів дітей експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах дослідження, ми дійшли висновку, що кількість дітей під час застосування модифікованої методики С. Максименко «Володіння зв'язним мовленням, що мають середній рівень виріс на 40%, виявлено високий показник – 20%, відповідно показник низького рівня зменшився на 60%; використання методики В. Макарової «Обстеження зв'язного мовлення» порівняно з первинною діагностикою на констатувальному етапі нашого дослідження, виявлено, що на контрольному

етапі значно виріс показник середнього рівня, а саме на 40%, з'явився показник високого рівня – 20%, що у свою чергу зменшило показник низького рівня, а саме на 60%; використання методики С. Максименко «Діагностика рівнів засвоєння зв'язного монологічного мовлення» порівняно з первинною діагностикою на констатувальному етапі нашого дослідження, виявлено, що на контрольному етапі показник середнього рівня стану зв'язного монологічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку збільшився на 40% (дві дитини покращили свої результати), а показник низького рівня – відсутній, що вказує на позитивну динаміку у розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку за чотири тижні застосування програми «Програма розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами дидактичних ігор» у роботі з дітьми.

В подальшому дослідження може бути спрямовано для індивідуальної роботи з дітьми, розвитку комунікативних навичок у дітей, підготовки для навчання у школі.

ною.